

Менеджмент

УДК 658.5:65.012.4: 005.6

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18058817>

Роль бенчмаркінгу в оптимізації витрат виробничих підприємств

Трифоновна Олена Василівна,

доктор економічних наук, професор, НТУ «Дніпровська політехніка»,

м. Дніпро, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2283-6258>

Чуйко Наталія Василівна,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,

ТОВ «Харківський університет», м. Харків, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-9066-7105>

Стеценко Володимир Іванович,

доктор філософії, доцент, кафедра менеджменту,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-4057-9796>

Прийнято: 11.12.2025 | Опубліковано: 26.12.2025

Анотація. Зростання конкурентного тиску та ускладнення виробничих процесів зумовлюють необхідність підвищення ефективності системи управління витратами виробничих підприємств. Одним із найрезультативніших інструментів у цьому напрямі є бенчмаркінг, який забезпечує порівняння ключових показників діяльності з найкращими галузевими практиками та формує методологічну основу для виявлення резервів оптимізації бізнес-процесів. У статті розглянуто теоретичні та

прикладні аспекти використання бенчмаркінгу як інструменту стратегічного управління виробничими процесами. **Метою** дослідження є обґрунтування ролі бенчмаркінгу в оптимізації витрат виробничих підприємств шляхом удосконалення системи управління витратами та механізмів ухвалення управлінських рішень на основі систематичного порівняльного аналізу. **Методи.** У роботі застосовано поєднання методів структурно-логічного узагальнення, економічного аналізу, порівняльної оцінки та елементів діагностики виробничої діяльності. **Результати.** Доведено, що використання бенчмаркінгу сприяє формуванню прозорої системи контролю витрат, підвищує здатність підприємств виявляти приховані неефективності, оптимізувати параметри ресурсного забезпечення та модернізувати технологічні операції. Систематичне порівняння показників діяльності з еталонними значеннями забезпечує раціоналізацію внутрішніх бізнес-процесів і підвищення збалансованості виробничих витрат. Особливу увагу приділено узгодженню бенчмаркінгових індикаторів із загальною системою управління витратами, що забезпечує їхню інтеграцію у стратегічні та оперативні рішення підприємства. **Висновки.** Застосування бенчмаркінгу як інструменту оптимізації витрат є вагомим чинником зміцнення конкурентоспроможності виробничих підприємств. Запропонований інструментарій підвищує ефективність управління витратами, раціоналізує операційні процеси та створює підґрунтя для посилення довгострокової економічної стійкості підприємств. Отримані результати можуть бути використані для формування стратегії безперервного вдосконалення та оптимізації управління на виробничих підприємствах.

Ключові слова: управління витратами, ефективність виробничих процесів, бенчмаркінг, порівняльний аналіз, оптимізація ресурсів, конкурентоспроможність, управлінське рішення, управління підприємством.

Role of benchmarking in cost optimization of manufacturing enterprises

Olena Tryfonova,

Doctor of Economics, Professor, Dnipro University of Technology,
Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2283-6258>

Nataliia Chuiko,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Department of Finance, Accounting and Audit, LTD «Kharkiv University»,
Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9066-7105>

Volodymyr Stetsenko,

PhD, Associate Professor, Department of Management, Hryhorii Skovoroda
University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-4057-9796>

Abstract. The growth of competitive pressure and the complexity of production processes make it necessary to improve the efficiency of production enterprises' cost management systems. One of the most effective tools in this direction is benchmarking, which compares key performance indicators with best-in-class industry practices and provides a methodological basis for identifying business process optimization opportunities. The article examines the theoretical and applied aspects of using benchmarking as a tool for strategic management of production processes. The **purpose of the study** is to substantiate the role of benchmarking in optimizing manufacturing enterprise costs by improving cost management systems and decision-making mechanisms through a systematic comparative analysis. **Methods.** The work uses a combination of methods of structural and logical generalization, economic analysis, comparative assessment and diagnostic elements of production activity. **Results.** It has been proven that the

use of benchmarking contributes to the formation of a transparent system of cost control, increases enterprises' ability to detect hidden inefficiencies, optimize resource provision parameters, and modernize technological operations. Systematic comparison of performance indicators with reference values ensures rationalization of internal business processes and a more balanced balance of production costs. Particular attention is paid to the coordination of benchmarking indicators with the enterprise's general cost management system, ensuring their integration into the enterprise's strategic and operational decisions. **Conclusions.** The use of benchmarking as a cost optimization tool is a significant factor in strengthening the competitiveness of manufacturing enterprises. The proposed toolkit increases cost management efficiency, streamlines operational processes, and lays the foundation for strengthening enterprises' long-term economic sustainability. The obtained results can be used to develop a strategy for continuous improvement and management optimization across enterprises in various industries.

Keywords: cost management, efficiency of production processes, benchmarking, comparative analysis, optimization of resources, competitiveness, management decision, enterprise management.

Постановка проблеми. Ефективне управління витратами виробничих підприємств є важливим чинником забезпечення їхньої стійкості та конкурентних позицій. Попри значну кількість наукових напрацювань у сфері контролю та оптимізації витрат, проблема залишається відкритою через зростання вимог до прозорості виробничих процесів, підвищення ресурсної ефективності та необхідності адаптації до динаміки ринкового середовища. Особливої уваги потребує питання пошуку інструментів, здатних не лише фіксувати поточні параметри витрат, а й порівнювати їх з еталонними показниками для визначення напрямів удосконалення управління підприємствами.. У цьому контексті бенчмаркінг є методом, потенціал якого в управлінні витратами використовується недостатньо.

Проблема полягає в недостатній систематизації застосування бенчмаркінгових індикаторів у процесі ухвалення управлінських рішень. На практиці порівняльний аналіз застосовується фрагментарно, що не забезпечує необхідної глибини аналітичної оцінки й не дає змоги повністю виявити потенційні резерви оптимізації витрат. За умови зростання вимог до ефективності операційних процесів, раціонального використання ресурсів та усунення прихованих неефективностей важливо обґрунтувати механізми цілісного застосування інструментів порівняльного оцінювання.

Сформульоване питання безпосередньо корелює з науковими та практичними завданнями сучасного управління витратами, оскільки провідні концепції у цій сфері ґрунтуються на доказовості, системності та орієнтації на найкращі практики. Використання еталонних значень показників формує об'єктивне інформаційне підґрунтя для ухвалення управлінських рішень, що відповідає вимогам конкурентного ринкового середовища та стратегічним цілям підприємства. Розширення досліджень ролі бенчмаркінгу в оптимізації витрат слугує досягненню цілей підвищення результативності виробничих процесів, удосконалення ресурсного забезпечення та формування інструментів, здатних підвищити ефективність управління виробничими підприємствами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему застосування бенчмаркінгу в сучасному менеджменті, у стратегічному розвитку підприємств та оптимізації бізнес-процесів висвітлено в наукових працях українських і закордонних дослідників. Окрему увагу приділено цифровим аспектам управління й трансформації бізнес-середовища під впливом інноваційних технологій. Зокрема, Ю. Титаренко (Y. Tytarenko) [1], М. Унгурян (M. Ungurian), І. Онофрійчук (I. Onofriichuk) та А. Сотник (A. Sotnyuk) [2] аналізують поведінкові реакції споживачів та роль цифрових платформ і соціальних мереж у формуванні конкурентних переваг підприємств, що створює основу для оцінювання ефективності маркетингових

стратегій за допомогою бенчмаркінгу. Дослідження А. Моторіна (A. Motorina) [3] й Т. Заруба (T. Zaruba) [4] акцентують на значенні персонального бренду та онлайн-платформ для розвитку підприємницького середовища, підкреслюючи важливість цифрових індикаторів як орієнтирів для порівняльного аналізу. Ю. Ткачова (Y. Tkachova) [5] розглядає інтеграцію нейромаркетингових підходів у формування довіри до бренду, що розширює можливості застосування бенчмаркінгу в оцінюванні емоційної залученості споживачів. Значний внесок у дослідження технологічного розвитку підприємств здійснили Ю. В. Леспух та В. В. Івасів [6], які вивчають передові технології виробництва харчової продукції та демонструють важливість технологічного порівняння для підвищення ефективності галузі.

Питання інструментарію та практичного застосування бенчмаркінгу на підприємствах ґрунтовно висвітлено в працях О. В. Шкуренка [7], де автор аналізує можливості адаптації бенчмаркінгу до умов сучасного ринку та визначає його роль у формуванні потенціалу підприємства. С. Крамарчук, Г. Баб'як та О. Дяків [8] розглядають бенчмаркінг як інструмент антикризового управління, акцентуючи на його ефективності в умовах нестабільності та турбулентності економічного середовища. У дослідженні К. Пшенишної та М. Пічугіної [9] бенчмаркінг представлено як стратегічний механізм оптимізації ланцюгів постачання, що підкреслює його значення для інтегрованого управління логістикою. Наукові праці М. М. Дорош-Кізим, О. О. Дадак та М. М. Дорош [10] присвячені застосуванню бенчмаркінгу для підвищення конкурентоспроможності підприємств у динамічному ринковому середовищі. Дослідники наголошують на необхідності системного оновлення стратегічних орієнтирів через порівняння з найкращими практиками. Аналогічно, О. М. Бондарчук, Г. В. Темченко та К. О. Астаф'єва [11] аналізують принципи бенчмаркінгу як інструменту підвищення ефективності діяльності підприємств, визначаючи їхню роль у впровадженні інноваційних управлінських рішень. Дослідження Ю. О. Головчука та Л. П. Середницької

[12] спрямовані на вивчення бенчмаркінгу в контексті стратегічного управління інноваційним розвитком, що підкреслює значення порівняльного аналізу для формування довгострокових конкурентних стратегій. Подальший розвиток наукових підходів відображено в праці О. В. Шкуренка [13], де автор розглядає бенчмаркінг як сучасний інструмент розвитку потенціалу підприємства та описує його методичні засади в системі адаптивного управління. Не менш важливими є напрацювання В. Яновської та Г. Кириченко [14], які демонструють ефективність бенчмаркінгу у сфері транспортних послуг через порівняння українських і європейських практик. Окремий науковий напрям сформовано завдяки дослідженням Ч. Тіна [15], який пропонує методику партнерського бенчмаркінгу для міжнародних освітніх проєктів, що розширює уявлення про його застосування за межами економічних сфер і підкреслює універсальність інструментів.

Сукупність наукових досліджень у сфері бенчмаркінгу формує ґрунтовну теоретичну основу для його подальшого вивчення як інструменту підвищення ефективності управління підприємствами та зміцнення їхніх конкурентних переваг.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових праць, присвячених удосконаленню системи управління витратами та застосуванню порівняльного аналізу, недостатньо дослідженим залишається питання комплексного використання бенчмаркінгу як інструменту оптимізації витрат виробничих підприємств. Наявні дослідження здебільшого зосереджуються на аналізі окремих показників ефективності підприємств або розглядають ізольовані техніко-економічні параметри їхньої діяльності, що не дозволяє сформулювати цілісний підхід до побудови системи безперервного вдосконалення витратних процесів на основі систематизованих порівняльних даних.

Недостатньо уваги приділено також розробленню алгоритмів адаптації найкращих управлінських та виробничо-економічних практик у сфері

управління витратами до специфіки різних виробничих середовищ (галузевих, технологічних, ресурсних), що ускладнює формування універсальних і водночас практично придатних рішень щодо оптимізації витрат. Окремим нерозв'язаним аспектом залишається визначення критеріїв оцінювання результативності бенчмаркінгу, зокрема вибір релевантних порівняльних показників, джерел достовірної інформації та оцінка рівня організаційної готовності підприємств до впровадження процедур порівняльного аналізу.

Сукупність зазначених проблем актуалізує потребу подальшого розвитку методологічних засад оцінювання витратних процесів із використанням бенчмаркінгу в системі управління виробничими підприємствами. Це дасть змогу уточнити структуру індикаторів, визначити оптимальні методи порівняння та сформувати інструментарій практичного використання результатів бенчмаркінгового аналізу під час ухвалення управлінських рішень у бізнес-структурах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування ролі бенчмаркінгу в оптимізації витрат виробничих підприємств шляхом удосконалення системи управління витратами та механізмів ухвалення управлінських рішень, а також підвищення ефективності прийняття рішень на основі систематичного порівняльного аналізу.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити концептуальні положення бенчмаркінгу як інструменту оцінювання ефективності витратних процесів виробничих підприємств;
- систематизувати чинники, що визначають можливості застосування бенчмаркінгу в управлінні витратами при ухваленні управлінських рішень у виробничому секторі;
- визначити критерії добору підприємств-еталонів і релевантні показники для порівняльного аналізу витрат;

- розробити алгоритм інтеграції результатів бенчмаркінгу в систему управління витратами виробничих підприємств;
- оцінити потенціал запровадження бенчмаркінгу з позицій оптимізації витрат, підвищення конкурентоспроможності та економічної стійкості підприємств.

Реалізація зазначених цілей дасть змогу обґрунтувати науковий та практичний внесок дослідження, сформуванню структурований підхід до застосування бенчмаркінгового інструментарію в управлінні підприємствами та забезпечити методичну основу для оптимізації витрат у виробничій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність функціонування виробничих підприємств дедалі більше визначається їхньою здатністю швидко адаптуватися до змін ринкового середовища, оптимізувати структуру витрат і запроваджувати дієві механізми управління ресурсами. В умовах зростання конкуренції та необхідності в підвищення економічної ефективності та стійкості підприємств особливого значення набувають інструменти, що забезпечують об'єктивне зіставлення результативності їхньої діяльності з галузевими орієнтирами. Одним із таких інструментів є бенчмаркінг, який дає змогу підприємствам визначати оптимальні напрями вдосконалення операційних, виробничих і управлінських процесів.

У науковій літературі бенчмаркінг визначають як систематичний процес пошуку, вивчення та адаптації найкращих практик, що демонструють високий рівень ефективності, продуктивності або інноваційності. На відміну від традиційного аналізу діяльності конкурентів, бенчмаркінг передбачає глибоке дослідження механізмів досягнення певного результату, виявлення прихованих резервів і оцінку можливостей їхньої інтеграції у власну діяльність. Він є не лише інформаційним інструментом, а й методологічною основою для формування стратегій оптимізації витрат [7, с. 146].

Застосування цього інструментарію в діяльності виробничих підприємств сприяє виявленню неефективних витрат, оцінюванню

ефективності використання матеріальних, енергетичних та трудових ресурсів, а також формуванню орієнтирів щодо економічно доцільних параметрів виробництва. Організації мають можливість оцінити власну конкурентну позицію за основними показниками, такими як продуктивність праці, собівартість продукції, рівень технологічної оснащеності, швидкість виконання операцій, енергоспоживання чи обсяги втрат [8].

Під час оцінювання витратних процесів аналіз найкращих практик дає змогу встановити ступінь відповідності фактичного використання ресурсів еталонним параметрам, сформованим провідними компаніями галузі. Це зіставлення сприяє виявленню диспропорцій у структурі витрат, визначенню рівня їхньої раціональності та окресленню напрямів, які потребують коригування. Важливим результатом застосування такого підходу є виявлення прихованих резервів економії ресурсів та оцінка потенціалу підвищення продуктивності витратних операцій завдяки впровадженню дієвіших управлінських рішень.

Ефективність застосування порівняльного аналізу на виробничих підприємствах визначається комплексом чинників, які формують умови для об'єктивного порівняння витратних параметрів підприємства та операційних характеристик його виробничих процесів. Передусім важливою є якість інформаційної бази, що охоплює повноту, стандартизованість і перевіреність даних про виробничі процеси, ресурси та результати діяльності. Відсутність необхідної інформації або її невідповідність встановленим критеріям може значно ускладнювати формування порівняльної вибірки та знижувати точність висновків [9].

Значний вплив мають технологічні особливості виробництва, зокрема рівень автоматизації, ступінь зношеності обладнання, однорідність технологічних процесів і раціональність використання ресурсів. Саме технологічна сумісність підприємств забезпечує можливість коректного зіставлення показників та визначення оптимальних параметрів витрат.

Водночас зовнішні ринкові та економічні чинники (динаміка цін на сировину, стан конкурентного середовища, податкові та регуляторні обмеження) можуть істотно впливати на структуру витрат, потребуючи додаткового коригування даних під час проведення аналізу.

Організаційні аспекти, такі як компетентність управлінського персоналу, рівень організаційної культури, готовність до змін і управлінських інновацій, визначають спроможність підприємства впровадити результати порівняльного аналізу в практику. Важливим також є методологічний складник, який охоплює вибір релевантних критеріїв оцінювання, способів нормалізації показників і методів аналітичної обробки даних. Від правильності методичних підходів залежить об'єктивність, репрезентативність та наукова обґрунтованість результатів бенчмаркінгу [10, с. 567].

Для систематизації основних чинників, що впливають на можливість застосування порівняльного аналізу бізнес-структурами у виробничому секторі, доцільно їх структурувати. Цей підхід дає змогу наочно продемонструвати взаємозв'язки та оцінити їхній сукупний вплив на аналітичну ефективність. Узагальнену характеристику основних чинників наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Систематизація чинників, що впливають на можливості застосування порівняльного аналізу на виробничих підприємствах

Група чинників	Зміст	Вплив на можливість порівняльного аналізу
Інформаційні	Рівень відкритості даних; стандартизація звітності; доступність статистичної інформації	Забезпечують повноту й перевіреність порівняльної бази; визначають точність результатів зіставлення
Технологічні	Однорідність виробничих процесів; рівень технологічного розвитку та стан обладнання; структура і склад використовуваних ресурсів	Визначають коректність порівняння та можливість формування еталонних показників

Група чинників	Зміст	Вплив на можливість порівняльного аналізу
Зовнішньоекономічні та ринкові	Динаміка цін на ресурси; податкове та тарифне регулювання; коливання попиту	Можуть значно викривляти структуру витрат, потребують нормалізації показників
Організаційні	Рівень управлінської культури; компетентність персоналу; готовність до впровадження змін	Впливають на здатність підприємства адаптувати найкращі практики та реалізувати результати аналізу
Методологічні	Вибір критеріїв та індикаторів; способи нормування даних; методи аналітичної обробки	Забезпечують репрезентативність порівняння та обґрунтованість управлінських рішень

Джерело: власна розробка авторів

Дані табл. 1 дають можливість комплексно оцінити умови, необхідні для ефективного застосування порівняльного аналізу як інструменту оптимізації витрат. Інформаційні та технологічні чинники визначають якість вихідних даних і можливість формування релевантних еталонів. Ринкові чинники акцентують на потребі коригування результатів порівняльного аналізу через вплив зовнішнього середовища, тоді як організаційні – показують, наскільки підприємство готове до практичної реалізації сформованих рекомендацій. Методологічні аспекти забезпечують коректність формування критеріїв порівняння, що є важливою умовою точності аналітичних висновків. Урахування всіх груп чинників дає змогу підвищити точність оцінки витратних процесів та забезпечити більш обґрунтоване ухвалення управлінських рішень.

Наявність чітких критеріїв добору підприємств-еталонів є необхідною умовою для створення перевіреної порівняльної бази та забезпечення коректності аналітичних висновків. У процесі формування вибірки важливо враховувати специфіку галузі, ступінь технологічної спорідненості виробництва, масштаби діяльності та рівень організаційної зрілості потенційних еталонів. До основних параметрів належить стратегічна спрямованість підприємств, оскільки орієнтація на інноваційний розвиток,

екологічну модернізацію чи ресурсну економію формує різний зміст бенчмаркових практик та неоднакові можливості їхньої адаптації.

Під час визначення еталонів особливу увагу приділяють структурам, що демонструють стабільну динаміку зниження витрат або досягнення високої операційної ефективності протягом тривалого періоду. Важливим є також рівень відкритості підприємства до взаємодії, адже здійснення порівняльного аналізу потребує доступу до детальних показників витратних процесів, параметрів ресурсокористування та характеристик технологічних операцій. Упровадження сертифікованих систем управління якістю чи енергоменеджментом слугує додатковою гарантією точності отриманих порівняльних даних [11].

Зіставність показників як важлива умова ефективності порівняльного аналізу передбачає врахування низки параметрів, що забезпечують об'єктивність. До таких параметрів належать:

- однорідність продукції або технологічних операцій;
- подібність ресурсної структури;
- зіставний обсяг виробництва;
- однакові методичні підходи до формування собівартості;
- уніфіковані підходи до оцінювання індикаторів ефективності виробничих процесів.

Коректна стандартизація вихідних даних дає змогу уникнути викривлень, пов'язаних із різницею в методах обліку, сезонними коливаннями чи неоднаковим ступенем автоматизації виробничих, логістичних та управлінських процесів. Сформована таким чином система критеріїв добору еталонних підприємств і параметрів зіставності забезпечує високу аналітичну точність та дає можливість підприємству визначити найбільш релевантні напрями оптимізації витрат. Вона створює основу для подальшого розроблення цільових програм удосконалення виробничих процесів, що

ґрунтуються на прикладах успішних практик і об'єктивних галузевих орієнтирах [12, с. 422].

Алгоритм імплементації бенчмаркінгових результатів у систему управління витратами виробничих підприємств ґрунтується на послідовному поєднанні аналітичних, організаційних та контрольних процедур, що забезпечують трансформацію отриманих порівняльних даних у конкретні управлінські рішення. На цьому етапі важливо не лише ідентифікувати відхилення від еталонних показників, а й визначити причини їхнього виникнення, масштаби впливу на фінансові результати та можливості оперативного реагування.

Представлений на рис. 1 алгоритм імплементації бенчмаркінгових результатів у систему управління витратами відображає логіку поетапного перетворення порівняльних даних на дієві управлінські рішення, де кожен етап виконує чітку функціональну роль у забезпеченні ефективності витратних процесів. Структура алгоритму передбачає логічну взаємодію блоків збору інформації, її нормалізації, внутрішнього зіставлення, формування коригувальних заходів і подальшого контролю їхньої ефективності.

Перший блок, пов'язаний зі збором та валідацією даних, забезпечує формування якісного інформаційного підґрунтя для порівняння. На цьому етапі вирішальною є точність відбору підприємств-еталонів та перевіреність показників, адже помилки можуть призвести до хибних управлінських висновків. Наступний етап – нормалізація даних та уніфікація – дає змогу нівелювати вплив масштабу, технологічних відмінностей чи галузевої специфіки, що гарантує коректність подальшого аналізу.

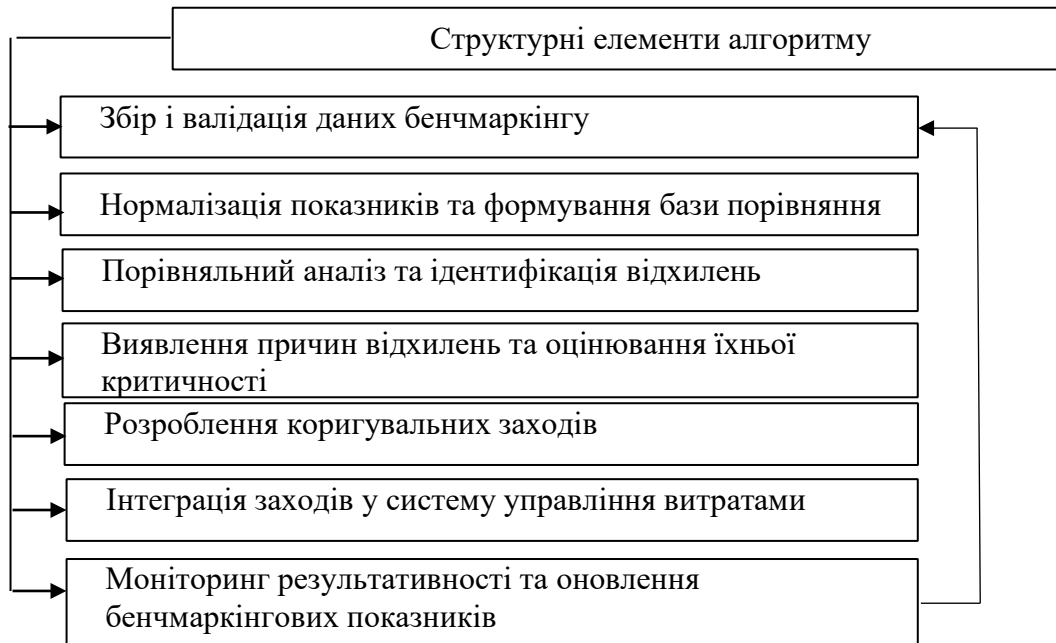

Рис. 1. Алгоритм імплементації бенчмаркінгових результатів у систему управління витратами

Джерело: складено авторами

Блок порівняльного аналізу та ідентифікації відхилень спрямований на визначення ступеня розбіжності між поточними витратами підприємства та еталонними показниками. На цьому етапі виявляються не лише кількісні відхилення, а й напрями, у межах яких існують потенційні резерви підвищення ефективності витрат. Подальший причинно-наслідковий аналіз допомагає встановити внутрішні та зовнішні детермінанти цих відхилень – технологічні обмеження, нераціональні бізнес-процеси, неефективні організаційні рішення або вплив ринкових чинників.

Розроблення коригувальних заходів передбачає вибір інструментів оптимізації витрат, які є релевантними для конкретних відхилень і здатні забезпечити очікуваний економічний ефект. Це може передбачати перегляд норм витрат ресурсів, раціоналізацію виробничих процесів, зміну підходів до закупівель, оптимізацію логістики або автоматизацію операцій. Імплементація цих рішень у систему управління витратами має комплексний характер, оскільки потребує коригування бюджетів, оновлення нормативної бази,

адаптації системи внутрішнього контролю та внесення змін до управлінської звітності [13].

Завершальним етапом алгоритму імплементації бенчмаркінгових результатів є моніторинг результативності управлінських рішень, який забезпечує оцінювання фактичного економічного ефекту від їх упровадження та формування зворотного зв'язку для подальшого вдосконалення механізмів управління витратами. Реалізація цього етапу надає алгоритму циклічного характеру, оскільки результати контролю використовуються для коригування бенчмаркінгових орієнтирів і ініціювання нового циклу порівняльного аналізу.

Кожен етап алгоритму формує окремий функціональний рівень, що забезпечує узгоджене перетворення порівняльних показників на управлінські дії. Послідовність виконання процедур дає змогу підвищити адаптивність системи управління витратами, підвищити прозорість витратних операцій та забезпечити обґрунтованість ухвалених управлінських рішень. Дотримання визначених етапів бенчмаркінгу сприяє переходу від простої фіксації відхилень до формування цілісного механізму оптимізації витрат, у межах якого бенчмаркінг виконує роль інструменту стратегічного вдосконалення виробничих процесів.

Потенціал упровадження бенчмаркінгових результатів переважно залежить від готовності підприємства адаптувати свої бізнес-процеси, модернізувати виробничі потужності та змінювати підходи до управління. Особливе значення має рівень технологічного розвитку, можливості цифровізації облікових і аналітичних процедур, а також наявність компетентного управлінського персоналу, здатного інтерпретувати результати зіставлення та втілювати їх у практичні управлінські рішення задля вдосконалення бізнес-процесів. За цих умов управлінські рішення, сформовані на основі бенчмаркінгу, можуть сприяти скороченню витрат, підвищенню

гнучкості операційної діяльності та формуванню стійких конкурентних переваг [14, с. 9].

У виробничому секторі реалізація таких рішень відкриває перед підприємствами можливість зміцнення економічної стійкості шляхом мінімізації матеріало- та енергомісткості продукції, удосконалення логістичних операцій та застосування прогресивних моделей управління запасами. Крім того, порівняння з успішними практиками формує підґрунтя для розроблення довгострокової програми інноваційного оновлення підприємства, що сприятиме його економічній, екологічній та соціальній стабільності.

Застосування бенчмаркінгових рішень створює умови для підвищення здатності підприємства виявляти ризики та прогнозувати їх, своєчасно реагувати на ринкові виклики та розподіляти ресурси з урахуванням стратегічних пріоритетів. Завдяки цьому система управління витратами набуває рис адаптивності, що дає змогу підприємству зберігати операційну стабільність і ефективність у динамічному конкурентному середовищі. Таким чином, упровадження таких рішень стає одним із визначальних чинників зміцнення економічної стійкості та забезпечення сталого розвитку виробничих підприємств.

Подальший розвиток системи управління витратами передбачає посилення практичного застосування результатів порівняльного аналізу у виробничій діяльності. У цьому контексті особливого значення набуває формування пропозицій, орієнтованих на зміцнення економічної стійкості підприємств та підвищення ефективності використання ресурсів.

Пріоритетним завданням є вдосконалення внутрішніх механізмів моніторингу витрат. Створення єдиної інформаційної бази, яка забезпечує систематичний збір, уніфікацію та оновлення даних, підвищує точність порівнянь і дає можливість оперативно реагувати на зміни в структурі витрат.

Такий інструментарій сприяє своєчасному виявленню нераціональних операцій та формуванню обґрунтованих управлінських рішень [15, с. 98].

Важливим напрямом посилення ефективності порівняльного аналізу є оптимізація процесу відбору підприємств-орієнтирів. Чітко визначені критерії, що враховують масштаб виробництва, технологічний рівень, галузеву спеціалізацію та особливості структури витрат, дають змогу сформувати коректну аналітичну базу для подальших зіставлень і мінімізувати ризик викривлення результатів порівняння.

Неодмінною умовою підвищення ефективності бенчмаркінгу є залучення цифрових інструментів оброблення даних. Використання програмних комплексів для моделювання витратних сценаріїв підприємства, автоматизації розрахунків показників ефективності витрат і ресурсів та візуалізації результатів скорочує тривалість аналітичних процедур і підвищує їхню точність. Це створює передумови для швидкого впровадження аналітичних висновків у практичну діяльність підприємств.

Значний внесок у підвищення результативності порівняльного аналізу може забезпечити налагодження взаємодії функціональних підрозділів підприємства. Спільна робота підрозділів економічного, виробничого, технологічного та ІТ-напрямів сприяє комплексному оцінюванню витрат і дає змогу своєчасно реалізовувати заходи з їхньої оптимізації.

Додаткові можливості відкриває участь підприємств у галузевих об'єднаннях та професійних спільнотах, що забезпечує доступ до розширених масивів порівняльної інформації та сучасних методів організації витратних процесів. Це сприяє узгодженню власних показників з актуальними орієнтирами ринку та формує підґрунтя для розроблення релевантних управлінських рішень.

Регулярність проведення порівняльного аналізу також має важливе значення. Періодичне оновлення еталонних значень показників, оцінювання ефективності впроваджених заходів, сформованих на основі бенчмаркінгу, і

коригування управлінських рішень забезпечують сталість процесу оптимізації витрат та підтримують адаптивність підприємств у мінливих умовах ринкового середовища.

Висновки. Застосування бенчмаркінгових інструментів у системі управління витратами забезпечує підвищення прозорості витратних і ресурсних процесів та створює умови для зміцнення економічної стійкості виробничих підприємств. Аналіз показує, що їхнє використання сприяє здатності підприємств оптимізувати витрати і підвищувати ефективність операційної діяльності.

Проаналізовано потенціал використання порівняльного аналізу для виявлення внутрішніх і зовнішніх резервів підвищення ефективності витрат. Показано, що практичне застосування таких оцінок дає змогу обґрунтовувати управлінські рішення на основі релевантних еталонів, виявляти неефективні процеси та формувати адекватні сценарії оптимізації витрат і ресурсів підприємства, що підсилює його конкурентні позиції в умовах динамічних ринкових змін.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням галузево орієнтованих підходів до застосування методів зіставлення показників, удосконаленням критеріїв відбору підприємств-еталонів, розширенням інформаційної бази порівняльного аналізу, а також апробацією запропонованих методик на підприємствах різних галузей. Проведення досліджень у зазначених напрямках сприятиме формуванню більш адаптивної та доказової системи управління витратами, орієнтованої на забезпечення довгострокової економічної стійкості підприємств.

Список використаних джерел

1. Tytarenko Y. Neuropsychological reactions to vertical and horizontal video content in consumer behavior: a theoretical and economic analysis. *АКТУАЛЬНІ*

питання економічних наук. 2025. № 17. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17542702>.

2. Ungurian M., Onofriichuk I., Sotnyk A. Social networks as a digital marketing tool: modern technologies and their impact on advertising strategies. *Social Development: Economic and Legal Issues*. 2025. № 9. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.17>.

3. Motorina A. The influence of the guide's personal brand on the formation of trust in author's excursions in a competitive environment. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16757428>.

4. Zaruba T. Economic advantages of using online platforms for booking and selling makeup services. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 22. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17190879>.

5. Tkachova Y. Integrating neuromarketing into brand trust building strategies in the digital environment. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17191200>.

6. Леспух Ю. В., Івасів В. В. Бенчмаркінг передових технологій виробництва продукції харчової промисловості. *Продовольчі ресурси*. 2024. Vol. 12, № 23. P. 279–289. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2024-23-30>

7. Шкуренко О. В. Особливості використання інструментарію бенчмаркінгу на підприємстві. *Економіка і організація управління*. 2021. № 1(41). С. 143–151. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.1.14>.

8. Крамарчук С., Баб'як Г., Дяків О. Аспекти застосування бенчмаркінгу як інструменту антикризового управління підприємствами України на етапі сучасних викликів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-14>.

9. Пшенишна К., Пічугіна М. Бенчмаркінг як стратегічний інструмент управління ланцюгами поставок. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-70>.

10. Дорош-Кізим М. М., Дадак О. О., Дорош М. М. Бенчмаркінг як дієвий інструмент розширення можливостей підприємств в умовах динамічного ринкового середовища. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2024. № 41. С. 564–572. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14634431>.

11. Бондарчук О. М., Темченко Г. В., Астаф'єва К. О. Використання принципів бенчмаркінгу для забезпечення підвищення ефективності діяльності. *Ефективна економіка.* 2021. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.3.69>.

12. Головчук Ю. О., Середницька Л. П. Бенчмаркінг у стратегічному управлінні інноваційним розвитком підприємства. *Бізнес Інформ.* 2020. № 5. С. 419–426. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-419-426>.

13. Шкуренко О. В. Бенчмаркінг як сучасний інструмент розвитку потенціалу підприємства. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Економіка.* 2020. Т. 8 № 16. DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-8\(16\)-13](https://doi.org/10.33296/2707-0654-8(16)-13).

14. Яновська В., Кириченко Г. Бенчмаркінг ринку транспортних послуг: порівняльний аналіз Україна – ЄС. *Економіка України.* 2020. Т. 63, № 12(709). С. 3–20. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.12.003>.

15. Тін Ч. Методика партнерського бенчмаркінгу при розробці міжнародних спільних навчальних проєктів на базі методології Agile. *Управління розвитком складних систем.* 2022. № 50. С. 93–101. DOI: <https://doi.org/10.32347/2412-9933.2022.50.93-101>.